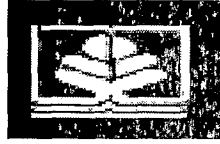

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

1151VC

دانشگاه مازندران
دانشکده علوم انسانی و اجتماعی

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد
رشته جامعه شناسی

عنوان:

تحلیل اجتماعی خشونت شوهران علیه زنان:
آزمون تجربی دیدگاه نظری چندگانه

استاد راهنما:

دکتر اکبر علیوردی نیا

استاد مشاور:

دکتر محمد اسماعیل ریاحی

نگارش:

محمود فرهادی محلی

آبان ماه ۸۷

کتابخانه مرکزی دانشگاه مازندران
شماره ثبت کتاب

۱۲ / ۲ / ۱۳۸۸

۱۱۴۱۷۲

تقدیر و تشکر

اکنون که به لطف و عنایت خداوند متعال این تحقیق به پایان رسیده است، بر خود لازم می‌دانم که از زحمات و راهنمایی‌های تمام عزیزانی که در این مسیر یاری‌ام نمودند، صمیمانه قدردانی کنم.

از جناب آقای **دکتر اکبر علیوردی‌نیا** استاد محترم راهنما که با صبر و حوصله مرا در

تدوین این پایان‌نامه یاری نمودند، سپاسگزارم.

همچنین از زحمات جناب آقای دکتر **محمد اسماعیل ریاحی** استاد محترم مشاور که

متقبل زحمات فراوانی شدند نیز کمال تشکر را دارم.

از اساتید محترم داور آقایان **دکتر حیدر جانعلی زاده و دکتر نادر رازقی** که زحمت

نقد و داوری این پروژه را تقبل نمودند نیز متشکرم.

همچنین، از **پدر و مادرم** سپاسگزارم، که هرآنچه دارم از آنان دارم.

برای همسر

حمیده.

چکیده

هدف اصلی تحقیق حاضر بررسی عوامل اجتماعی موثر بر خشونت شوهران علیه زنان می‌باشد. روش تحقیق، پیمایشی و ابزار جمع آوری اطلاعات پرسشنامه بوده است که روایی (Reliability) آن ($\alpha=0/81$) و اعتبار (Validity) آن از طریق اعتبار سازه تایید شده است. جامعه آماری تحقیق، متشکل از کلیه زنان ۱۵-۴۵ ساله متأهل ساکن شهر تهران بوده است. در مجموع ۴۰۰ نفر از این زنان به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای انتخاب شدند. چهارچوب نظری تحقیق عبارت از نظریات پدرسالاری، یادگیری اجتماعی و منابع می‌باشد. متغیرهای مستقل مدل تحلیلی که در پی تبیین متغیر وابسته (خشونت شوهران علیه زنان) بوده‌اند، شامل منابع حمایتی اجتماعی، پذیرش کلیشه‌های جنسیتی از سوی زن، قدرت زن در ساختار خانواده، خشونت پذیری، خشونت در خانواده خاستگاه و پایگاه اجتماعی - اقتصادی نسبی زوجین می‌شوند. بر اساس تحلیل داده‌های تحقیق، تمامی فرضیه‌های دوازده‌گانه تحقیق تایید شدند. از میان شش متغیر مستقل، متغیر قدرت زن در ساختار خانواده با ضریب تاثیر رگرسیونی ($\beta = -0/432$)، مهم‌ترین تبیین‌کننده خشونت شوهران علیه زنان بوده است و متغیرهای خشونت در خانواده خاستگاه، خشونت پذیری، منابع حمایتی اجتماعی، پذیرش کلیشه‌های جنسیتی از سوی زن و پایگاه اجتماعی - اقتصادی نسبی زوجین به ترتیب به عنوان تبیین‌کننده‌های بعدی متغیر وابسته می‌باشند.

واژگان کلیدی: خشونت شوهران علیه زنان، خشونت پذیری، نقش زن در ساخت قدرت خانواده، پذیرش کلیشه‌های جنسیتی، خشونت در خانواده خاستگاه، منابع حمایتی اجتماعی.

چکیده.....	الف.....
فهرست مطالب.....	ب.....
فهرست جداول.....	د.....
فهرست نمودارها.....	ط.....
پیش‌گفتار.....	۱.....

فصل اول: کلیات تحقیق

۱-۱- بیان مسئله.....	۴.....
۱-۲- اهمیت و ضرورت تحقیق.....	۸.....
۱-۳- اهداف پژوهش.....	۱۴.....
۱-۴- سوالات پژوهش.....	۱۴.....

فصل دوم پیشینه تحقیق

مقدمه.....	۱۶.....
۱-۲- پیشینه نظری تحقیق.....	۱۷.....
۲-۲- پیشینه تجربی تحقیق.....	۴۴.....

فصل سوم: چهارچوب نظری

مقدمه.....	۱۱۷.....
۱-۳- نظریه منابع.....	۱۱۸.....
۲-۳- تئوری پدرسالاری.....	۱۲۴.....
۳-۳- نظریه یادگیری اجتماعی.....	۱۳۴.....
۴-۳- فرضیه‌های تحقیق.....	۱۴۱.....
۵-۳- مدل تحلیلی.....	۱۴۲.....

فصل چهارم: روش شناسی

مقدمه.....	۱۴۵.....
۱-۴- تعاریف نظری و عملیاتی متغیرهای تحقیق.....	۱۴۶.....
۲-۴- مقیاس‌های تحقیق.....	۱۵۶.....
۳-۴- روایی ابزار تحقیق.....	۱۶۳.....
۴-۴- اعتبار.....	۱۷۴.....
۵-۴- واحد تحلیل.....	۱۷۵.....

۱۷۵	.....۶-۴-جامعه آماری
۱۷۶	.....۷-۴-شیوه نمونه‌گیری و حجم نمونه
۱۷۸	.....۸-۴-روش تحقیق و جمع‌آوری داده‌ها
۱۷۹	.....۹-۴-تکنیک‌های تجزیه و تحلیل
۱۸۰	.....۱۰-۴-محدودیت‌های تحقیق

فصل پنجم: توصیف متغیرهای تحقیق

۱۸۴	.....مقدمه
۱۸۵	.....۱-۵-توصیف متغیرهای زمینه‌ای
۱۸۶	.....۲-۵-توصیف متغیرهای مستقل تحقیق
۲۰۳	.....۳-۵-توصیف متغیر وابسته تحقیق
۲۴۱	.....۴-۵-جداول تقاطعی

فصل ششم: تجزیه و تحلیل داده‌های تحقیق

۲۵۶	.....مقدمه
۲۵۷	.....۱-۶-آزمون‌های معنی‌داری
۲۶۴	.....۲-۶-تحلیل رگرسیونی
۲۸۸	.....۳-۶-تحلیل مسیر

فصل هفتم: نتیجه‌گیری

۲۹۳	.....بحث و نتیجه‌گیری
۲۹۵	.....۱-۷-نتایج حاصله از توصیف داده‌ها
۳۰۲	.....۲-۷-نتایج بررسی فرضیات تحقیق (تبیین نظری)
۳۱۳	.....۳-۷-ارائه پیشنهادات و راهکارها
۳۱۵	.....۷-۴-پیشنهادهایی برای تحقیقات آینده

منابع

۳۱۶	.....الف) منابع فارسی
۳۲۱	.....ب) منابع انگلیسی
۳۳۳	.....ضمائم

جدول ۴-۱: فرآیند مقیاس‌سازی پذیرش کلیشه‌های جنسیتی از سوی زن.....	۱۵۷
جدول ۴-۲: فرآیند مقیاس‌سازی قدرت زن در ساختار خانواده.....	۱۵۸
جدول ۴-۳: فرآیند مقیاس‌سازی خشونت‌پذیری.....	۱۵۹
جدول ۴-۴: فرآیند مقیاس‌سازی میزان خشونت در خانواده خاستگاه.....	۱۶۰
جدول ۴-۵: فرآیند مقیاس‌سازی منابع حمایتی اجتماع.....	۱۶۱
جدول ۴-۶: فرآیند مقیاس‌سازی خشونت شوهر علیه زن.....	۱۶۲
جدول ۴-۷: ضرایب آلفای کرونباخ نهایی مقیاس‌ها.....	۱۶۴
جدول ۴-۸: مشخصه‌های آماری شامل میانگین، واریانس، همبستگی اصلاح‌شده و ضریب آلفا برای مقیاس منابع حمایتی اجتماعی.....	۱۶۵
جدول ۴-۹: مشخصه‌های آماری شامل میانگین، واریانس، همبستگی اصلاح‌شده و ضریب آلفا برای مقیاس پایگاه اجتماعی-اقتصادی مطلق زن.....	۱۶۵
جدول ۴-۱۰: مشخصه‌های آماری شامل میانگین، واریانس، همبستگی اصلاح‌شده و ضریب آلفا برای مقیاس پایگاه اجتماعی-اقتصادی مطلق شوهر.....	۱۶۶
جدول ۴-۱۱: مشخصه‌های آماری شامل میانگین، واریانس، همبستگی اصلاح‌شده و ضریب آلفا برای مقیاس مشاهده خشونت در خانواده خاستگاه.....	۱۶۶
جدول ۴-۱۲: مشخصه‌های آماری شامل میانگین، واریانس، همبستگی اصلاح‌شده و ضریب آلفا برای مقیاس تجربه خشونت والدین در خانواده خاستگاه.....	۱۶۷
جدول ۴-۱۳: مشخصه‌های آماری شامل میانگین، واریانس، همبستگی اصلاح‌شده و ضریب آلفا برای مقیاس اصلاح‌شده تجربه خشونت والدین در خانواده خاستگاه.....	۱۶۷
جدول ۴-۱۴: مشخصه‌های آماری شامل میانگین، واریانس، همبستگی اصلاح‌شده و ضریب آلفا برای مقیاس پذیرش کلیشه‌های جنسیتی از سوی زن.....	۱۶۸
جدول ۴-۱۵: مشخصه‌های آماری شامل میانگین، واریانس، همبستگی اصلاح‌شده و ضریب آلفا برای مقیاس خشونت‌پذیری.....	۱۶۸
جدول ۴-۱۶: مشخصه‌های آماری شامل میانگین، واریانس، همبستگی اصلاح‌شده و ضریب آلفا برای مقیاس قدرت زن در ساختار خانواده.....	۱۶۹
جدول ۴-۱۷: مشخصه‌های آماری شامل میانگین، واریانس، همبستگی اصلاح‌شده و ضریب آلفا برای مقیاس رضایت زناشویی.....	۱۷۰
جدول ۴-۱۸: مشخصه‌های آماری شامل میانگین، واریانس، همبستگی اصلاح‌شده و ضریب آلفا برای مقیاس خشونت اقتصادی شوهر علیه زن.....	۱۷۰
جدول ۴-۱۹: مشخصه‌های آماری شامل میانگین، واریانس، همبستگی اصلاح‌شده و ضریب آلفا برای مقیاس خشونت اجتماعی شوهر علیه زن.....	۱۷۱

- جدول ۴- ۲۰: مشخصه‌های آماری شامل میانگین، واریانس، همبستگی اصلاح‌شده و ضریب آلفا برای مقیاس خشونت فیزیکی شوهر علیه زن..... ۱۷۱
- جدول ۴- ۲۱: مشخصه‌های آماری شامل میانگین، واریانس، همبستگی اصلاح‌شده و ضریب آلفا برای مقیاس خشونت روانی شوهر علیه زن..... ۱۷۲
- جدول ۴- ۲۲: مشخصه‌های آماری شامل میانگین، واریانس، همبستگی اصلاح‌شده و ضریب آلفا برای مقیاس اهمال شوهر علیه زن..... ۱۷۲
- جدول ۴- ۲۳: مشخصه‌های آماری شامل میانگین، واریانس، همبستگی اصلاح‌شده و ضریب آلفا برای مقیاس خشونت شوهر علیه زن..... ۱۷۳
- جدول ۱-۵: توزیع پاسخگویان برحسب سن..... ۱۸۵
- جدول ۲-۵: توزیع شوهران پاسخگویان برحسب سن..... ۱۸۶
- جدول ۳-۵: توزیع پاسخگویان بر حسب تفاوت سنی زوجین..... ۱۸۷
- جدول ۴- ۵: توزیع پاسخگویان برحسب نوع تفاوت سنی..... ۱۸۸
- جدول ۵-۵: توزیع پاسخگویان بر حسب مدت ازدواج..... ۱۸۹
- جدول ۶-۵: توزیع پاسخگویان برحسب سن ازدواج..... ۱۹۰
- جدول ۷-۵: توزیع پاسخگویان بر حسب تعداد فرزندان..... ۱۹۱
- جدول ۸-۵: توزیع میزان تحصیلات برحسب جنسیت..... ۱۹۲
- جدول ۹-۵: توزیع میزان تفاوت تحصیلی زوجین..... ۱۹۳
- جدول ۱۰-۵: توزیع پاسخگویان بر حسب نوع تفاوت تحصیلی..... ۱۹۴
- جدول ۱۱-۵: توزیع پاسخگویان بر حسب میزان درآمد ماهیانه خانوار..... ۱۹۵
- جدول ۱۲-۵: توزیع درآمد ماهیانه برحسب جنسیت..... ۱۹۶
- جدول ۱۳-۵: توزیع پاسخگویان بر حسب نوع تفاوت سطح درآمد..... ۱۹۷
- جدول ۱۴-۵: توزیع تعداد ازدواجات بر حسب جنسیت..... ۱۹۸
- جدول ۱۵-۵: توزیع پاسخگویان بر حسب نوع خویشاوندی در ازدواج..... ۱۹۹
- جدول ۱۶-۵: توزیع پاسخگویان بر حسب نحوه انتخاب شوهر..... ۲۰۰
- جدول ۱۷-۵: توزیع درصدی پاسخگویان برحسب رضایت زناشویی..... ۲۰۱
- جدول ۱۸-۵: توزیع پاسخگویان بر حسب میزان رضایت زناشویی..... ۲۰۲
- جدول ۱۹-۵: توزیع پاسخگویان بر حسب پایگاه اجتماعی اقتصادی به تفکیک جنسیت..... ۲۰۳
- جدول ۲۰-۵: توزیع پایگاه اجتماعی - اقتصادی نسبی زوجین..... ۲۰۵
- جدول ۲۱-۵: توزیع درصدی پاسخگویان بر حسب گروه‌های مربوط به میزان منابع حمایتی اجتماعی..... ۲۰۶
- جدول ۲۲-۵: توزیع پاسخگویان بر حسب میزان منابع حمایتی اجتماعی..... ۲۰۷
- جدول ۲۳-۵: توزیع درصدی پاسخگویان برحسب شاخص‌های مربوط به خشونت در خانواده خاستگاه..... ۲۰۸

- جدول ۵-۲۴: توزیع پاسخگویان بر حسب مشاهده خشونت در خانواده خاستگاه.....۲۰۹
- جدول ۵-۲۵: توزیع پاسخگویان بر حسب میزان مشاهده خشونت در خانواده خاستگاه.....۲۱۰
- جدول ۵-۲۶: توزیع پاسخگویان بر حسب تجربه خشونت والدین در خانواده خاستگاه.....۲۱۱
- جدول ۵-۲۷: توزیع پاسخگویان بر حسب میزان تجربه خشونت والدین در خانواده خاستگاه.....۲۱۲
- جدول ۵-۲۸: توزیع پاسخگویان بر حسب خشونت در خانواده خاستگاه.....۲۱۳
- جدول ۵-۲۹: توزیع پاسخگویان بر حسب میزان خشونت در خانواده خاستگاه.....۲۱۳
- جدول ۵-۳۰: توزیع درصدی پاسخگویان بر حسب شاخص های مربوط به پذیرش کلیشه های جنسیتی از سوی زن.....۲۱۴
- جدول ۵-۳۱: توزیع پاسخگویان بر حسب پذیرش کلیشه های جنسیتی از سوی زن.....۲۱۶
- جدول ۵-۳۲: توزیع درصدی پاسخگویان بر حسب شاخص های مربوط به خشونت پذیری.....۲۱۷
- جدول ۵-۳۳: توزیع پاسخگویان بر حسب میزان خشونت پذیری.....۲۱۸
- جدول ۵-۳۴: توزیع درصدی پاسخگویان بر حسب شاخص های مربوط به قدرت زن در ساختار خانواده.....۲۱۹
- جدول ۵-۳۵: توزیع پاسخگویان بر حسب قدرت زن در ساختار خانواده.....۲۲۰
- جدول ۵-۳۶: توزیع درصدی پاسخگویان بر حسب خشونت اقتصادی.....۲۲۱
- جدول ۵-۳۷: توزیع پاسخگویان بر حسب تجربه خشونت اقتصادی.....۲۲۲
- جدول ۵-۳۸: توزیع پاسخگویان بر حسب میزان خشونت اقتصادی.....۲۲۳
- جدول ۵-۳۹: توزیع درصدی پاسخگویان بر حسب خشونت روانی.....۲۲۴
- جدول ۵-۴۰: توزیع پاسخگویان بر حسب تجربه خشونت روانی.....۲۲۵
- جدول ۵-۴۱: توزیع پاسخگویان بر حسب میزان خشونت روانی.....۲۲۵
- جدول ۵-۴۲: توزیع درصدی پاسخگویان بر حسب خشونت فیزیکی.....۲۲۷
- جدول ۵-۴۳: توزیع پاسخگویان بر حسب تجربه خشونت فیزیکی.....۲۲۸
- جدول ۵-۴۴: توزیع پاسخگویان بر حسب خشونت فیزیکی.....۲۲۸
- جدول ۵-۴۵: توزیع درصدی پاسخگویان بر حسب خشونت اجتماعی.....۲۳۰
- جدول ۵-۴۶: توزیع پاسخگویان بر حسب تجربه خشونت اجتماعی.....۲۳۱
- جدول ۵-۴۷: توزیع پاسخگویان بر حسب میزان خشونت اجتماعی.....۲۳۱
- جدول ۵-۴۸: توزیع درصدی پاسخگویان بر حسب اهمال.....۲۳۳
- جدول ۵-۴۹: توزیع پاسخگویان بر حسب تجربه اهمال شوهران.....۲۳۴
- جدول ۵-۵۰: توزیع پاسخگویان بر حسب اهمال.....۲۳۴
- جدول ۵-۵۱: توزیع پاسخگویان بر حسب تجربه خشونت شوهران.....۲۳۶
- جدول ۵-۵۲: توزیع پاسخگویان بر حسب میزان خشونت شوهر.....۲۳۶
- جدول ۵-۵۳: توزیع درصدی گویه های خشونت شوهران علیه زنان.....۲۳۸
- جدول ۵-۵۴: توزیع پذیرش کلیشه های جنسیتی از سوی زن بر حسب رضایت زناشویی.....۲۴۲

- جدول ۵-۵۵: توزیع خشونت پذیری بر حسب رضایت زناشویی..... ۲۴۳
- جدول ۵-۵۶: توزیع میزان پذیرش کلیشه‌های جنسیتی بر حسب گروه‌های سنی زنان..... ۲۴۴
- جدول ۵-۵۷: توزیع میزان خشونت شوهران علیه زنان بر حسب نوع ازدواج..... ۲۴۵
- جدول ۵-۵۸: توزیع میزان خشونت شوهران علیه زنان بر حسب تفاوت سنی زوجین..... ۲۴۶
- جدول ۵-۵۹: توزیع پذیرش کلیشه‌های جنسیتی از سوی زن بر حسب خشونت پذیری..... ۲۴۷
- جدول ۵-۶۰: توزیع پذیرش کلیشه‌های جنسیتی از سوی زن بر حسب پایگاه اجتماعی - اقتصادی مطلق زن..... ۲۴۸
- جدول ۵-۶۱: توزیع خشونت پذیری بر حسب پایگاه اجتماعی - اقتصادی نسبی زوجین..... ۲۴۹
- جدول ۵-۶۲: توزیع میزان خشونت فیزیکی شوهر بر حسب منابع حمایتی اجتماعی..... ۲۵۰
- جدول ۵-۶۳: توزیع میزان خشونت فیزیکی شوهر بر حسب مشاهده خشونت در خانواده خاستگاه..... ۲۵۱
- جدول ۵-۶۴: توزیع خشونت فیزیکی بر حسب تجربه خشونت والدین در خانواده خاستگاه..... ۲۵۲
- جدول ۵-۶۵: توزیع میزان خشونت اقتصادی بر حسب پایگاه اجتماعی - اقتصادی مطلق شوهر..... ۲۵۳
- جدول ۵-۶۶: توزیع میزان خشونت اجتماعی شوهر بر حسب پایگاه اجتماعی - اقتصادی نسبی زوجین..... ۲۵۴
- جدول ۶-۱: آزمون مقایسه میانگین متغیرهای دو شقی با خشونت شوهران علیه زنان (آزمون T)..... ۲۵۷
- جدول ۶-۲: آزمون مقایسه میانگین متغیرهای تحقیق با خشونت علیه زنان (تحلیل واریانس)..... ۲۵۹
- جدول ۶-۳: خلاصه مدل رگرسیون چند متغیره خشونت شوهران علیه زنان..... ۲۶۵
- جدول ۶-۴: ضرایب تاثیر مدل تبیین کننده خشونت شوهران علیه زنان..... ۲۶۵
- جدول ۶-۵: خلاصه مدل رگرسیون ساده قدرت زن در ساختار خانواده..... ۲۶۹
- جدول ۶-۶: ضرایب تاثیر مدل تبیین کننده قدرت زن در ساختار خانواده..... ۲۷۰
- جدول ۶-۷: خلاصه مدل رگرسیون چند متغیره پذیرش کلیشه‌های جنسیتی از سوی زن..... ۲۷۱
- جدول ۶-۸: ضرایب تاثیر مدل تبیین کننده پذیرش کلیشه‌های جنسیتی از سوی زن..... ۲۷۱
- جدول ۶-۹: خلاصه مدل رگرسیون چند متغیره خشونت پذیری..... ۲۷۳
- جدول ۶-۱۰: ضرایب تاثیر مدل تبیین کننده خشونت پذیری..... ۲۷۳
- جدول ۶-۱۱: خلاصه مدل رگرسیون چند متغیره خشونت فیزیکی شوهران علیه زنان..... ۲۷۵
- جدول ۶-۱۲: ضرایب تاثیر مدل تبیین کننده خشونت فیزیکی شوهران علیه زنان..... ۲۷۵
- جدول ۶-۱۳: خلاصه مدل رگرسیون چند متغیره خشونت روانی شوهران علیه زنان..... ۲۷۷
- جدول ۶-۱۴: ضرایب تاثیر مدل تبیین کننده خشونت روانی شوهران علیه زنان..... ۲۷۷
- جدول ۶-۱۵: خلاصه مدل رگرسیون چند متغیره خشونت اقتصادی شوهران علیه زنان..... ۲۷۹
- جدول ۶-۱۶: ضرایب تاثیر مدل تبیین کننده خشونت اقتصادی شوهران علیه زنان..... ۲۷۹
- جدول ۶-۱۷: خلاصه مدل رگرسیون چند متغیره خشونت اجتماعی شوهران علیه زنان..... ۲۸۱

- جدول ۶-۱۸ : ضرایب تاثیر مدل تبیین کننده ی خشونت اجتماعی شوهران علیه زنان..... ۲۸۱
- جدول ۶-۱۹: خلاصه مدل رگرسیون چند متغیره بعد اهمال خشونت شوهران علیه زنان..... ۲۸۳
- جدول ۶-۲۰: ضرایب تاثیر مدل تبیین کننده ی بعد اهمال خشونت شوهران علیه زنان..... ۲۸۳
- جدول ۶-۲۱ : آثار مستقیم و غیرمستقیم متغیرهای مدل تحلیلی بر روی خشونت شوهران علیه زنان..... ۲۹۰

نمودار ۱-۱: تعریف حوزه خشونت شوهران علیه زنان.....	۴
نمودار ۱-۲: واحدهای تحلیل در مدل اکولوژیک.....	۴۰
نمودار ۲-۲: طبقه بندی نظریات خشونت شوهران علیه زنان.....	۴۲
نمودار ۱-۳: مدل تحلیلی خشونت شوهران علیه زنان.....	۱۴۳
نمودار ۱-۴: مناطق شهری تهران.....	۱۷۷
نمودار ۱-۵: توزیع پاسخگویان بر حسب سن.....	۱۸۵
نمودار ۲-۵: توزیع درصدی سن شوهران.....	۱۸۶
نمودار ۳-۵: توزیع تفاوت سنی زوجین.....	۱۸۷
نمودار ۴-۵: توزیع پاسخگویان بر حسب نوع تفاوت سنی.....	۱۸۸
نمودار ۵-۵: توزیع پاسخگویان بر حسب مدت ازدواج.....	۱۸۹
نمودار ۶-۵: توزیع پاسخگویان بر حسب تعداد فرزندان.....	۱۹۱
نمودار ۷-۵: توزیع درصدی پاسخگویان بر حسب تفاوت تحصیلی زوجین.....	۱۹۳
نمودار ۸-۵: توزیع پاسخگویان بر حسب نوع تفاوت تحصیلی.....	۱۹۴
نمودار ۹-۵: توزیع درصدی پاسخگویان بر حسب گروه های درآمدی.....	۱۹۵
نمودار ۱۰-۵: توزیع درصدی پاسخگویان بر حسب نوع تفاوت سطح درآمد.....	۱۹۷
نمودار ۱۱-۵: توزیع درصدی پاسخگویان بر حسب نوع خویشاوندی در ازدواج.....	۱۹۹
نمودار ۱۲-۵: توزیع درصدی پاسخگویان بر حسب نحوه انتخاب شوهر.....	۲۰۰
نمودار ۱۳-۵: توزیع پاسخگویان بر حسب میزان رضایت زناشویی.....	۲۰۲
نمودار ۱۴-۵: توزیع درصدی پاسخگویان بر حسب پایگاه اجتماعی- اقتصادی به تفکیک جنسیت.....	۲۰۴
نمودار ۱۵-۵: توزیع درصدی پایگاه اجتماعی - اقتصادی نسبی زوجین.....	۲۰۵
نمودار ۱۶-۵: توزیع درصدی پاسخگویان بر حسب میزان مشاهده خشونت در خانواده	
خاستگاه.....	۲۱۰
نمودار ۱۷-۵: توزیع درصدی پاسخگویان بر حسب میزان پذیرش کلیشه های جنسیتی از سوی زن.....	۲۱۶
نمودار ۱۸-۵: توزیع درصدی پاسخگویان بر حسب میزان خشونت اقتصادی.....	۲۲۳
نمودار ۱۹-۵: توزیع درصدی پاسخگویان بر حسب میزان خشونت روانی.....	۲۰۹
نمودار ۲۰-۵: توزیع درصدی پاسخگویان بر حسب میزان خشونت فیزیکی.....	۲۲۶
نمودار ۲۱-۵: توزیع پاسخگویان بر حسب میزان خشونت اجتماعی.....	۲۲۹
نمودار ۲۲-۵: توزیع درصدی پاسخگویان بر حسب متغیر اهمال.....	۲۳۲

- نمودار ۵-۲۳: توزیع درصدی پاسخگویان بر حسب میزان خشونت شوهر..... ۲۳۵
- نمودار ۵-۲۴: توزیع درصدی پاسخگویان بر حسب گویه های خشونت..... ۲۴۰
- نمودار ۱-۶: مدل تحلیل رگرسیونی خشونت شوهران علیه زنان..... ۲۸۹

پیش‌گفتار

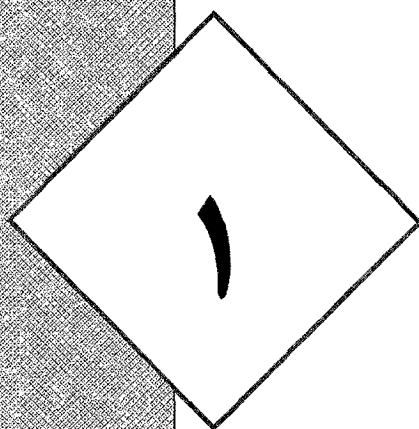
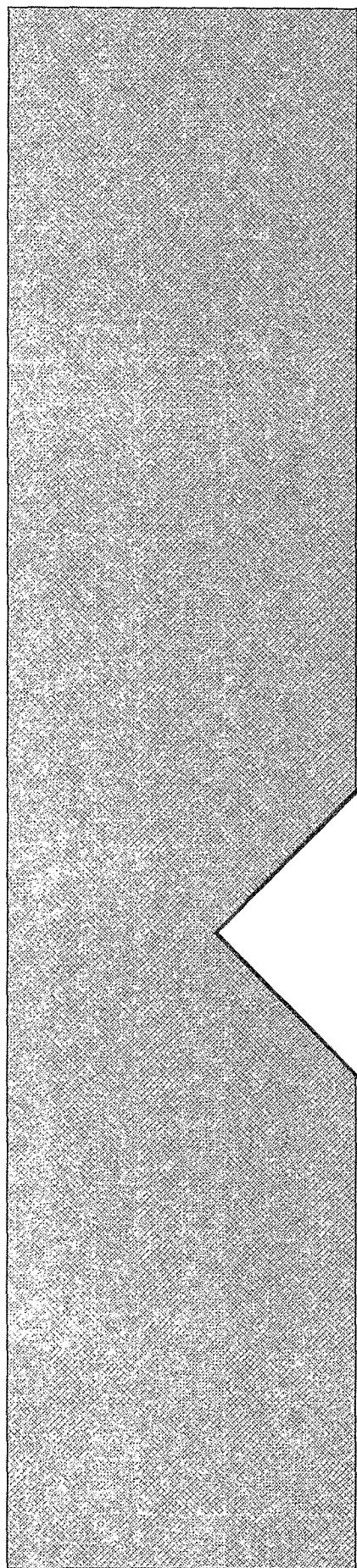
خشونت شوهر علیه زن موضوعی نیست که به تازگی بحث درباره آن باب شده باشد. این پدیده در تمام دنیا به چشم می‌خورد و زنان همواره قربانیان اصلی آن هستند (Lynch, 2000: 20). مطالعات انجام شده نشان می‌دهد، زنان ۵ تا ۸ مرتبه بیشتر از مردان توسط همسرانشان آسیب می‌بینند (Krishnan, 2005: 11) به طوری که از هر سه زن حداقل یک نفر در دوران عمرش کتک می‌خورد، مورد تجاوز واقع می‌شود و یا به هر نحو مورد سوء استفاده قرار می‌گیرد (Ascione, 2000: 473-74). مواردی که از خشونت‌های خانگی گزارش می‌شود به طور معمول از میزان واقعی آن کمتر است (Koss, 2000: 162) زیرا بسیاری از زنان به دلایل متعدد خشونت علیه خویش را پنهان می‌کنند.

توجه به آثار و پیامدهای متعدد خشونت بر سلامت زنان که برخی از آنها شامل به خطر افتادن سلامت زنان نظیر سقط‌های غیر ایمن، عوارض حاملگی، حاملگی‌های پرخطر، کم‌وزنی نوزاد، عفونت‌های تناسلی، ناتوانی‌های جسمانی، سردردهای مزمن، مصرف مواد مخدر، اقدام به خودکشی، اختلالات روانی نظیر افسردگی و... است (Ratner, 1993: 274)، ضرورت بررسی گسترده این موضوع برای یافتن ریشه‌های همسرآزاری و راه‌های مقابله با آنها را نشان می‌دهد. در این میان، متأسفانه درباره خشونت شوهران علیه زنان در ایران مطالعات چندانی صورت نگرفته است و مطالعات انجام شده نیز بیشتر در فوریت‌های پزشکی و محاکم کیفری انجام شده است که همین مسئله بر اهمیت انجام تحقیقاتی از منظر جامعه‌شناسی می‌افزاید.

تحقیق حاضر از ۷ فصل تشکیل شده است. فصل اول شامل کلیات تحقیق است که به بیان مسئله، اهمیت و ضرورت، اهداف و سؤالات تحقیق می‌پردازد. فصل دوم شامل مروری بر نظریات و تحقیقات پیشین می‌باشد، که در دو بخش پیشینه نظری و پیشینه تجربی ارائه شده است. در بخش پیشینه نظری به نظریاتی که سابق براین خشونت شوهران علیه زنان را مورد

بررسی قرار داده‌اند، اشاره می‌شود. پیشینه تجربی تحقیق، نیز مشتمل بر دو بخش داخل و خارج از کشور می‌باشد که در بخش داخلی ۲۰ اثر و در بخش خارجی ۹۵ اثر مرتبط با موضوع مورد بررسی قرار گرفته‌اند. فصل سوم به بحث چهارچوب نظری می‌پردازد که مدل تئوریک شامل سه تئوری پدربارلاری، یادگیری اجتماعی و نظریه منابع، مورد بحث قرار گرفته‌اند. فصل چهارم روش‌شناسی تحقیق است که تعاریف نظری و عملیاتی، روایی و اعتبار، جامعه آماری و نمونه تحقیق، شیوه نمونه‌گیری، روش تحقیق و تکنیک‌های تجزیه و تحلیل داده‌ها می‌باشد. فصل پنجم شامل توصیف متغیرهای زمینه‌ای، مستقل و وابسته است. فصل ششم به تجزیه و تحلیل داده‌های تحقیق می‌پردازد که شامل آزمون معناداری (T-test; Anova)، تحلیلی رگرسیونی و تحلیل مسیر است. فصل هفتم به بحث و نتیجه‌گیری براساس تحلیل داده‌های به دست آمده می‌پردازد.

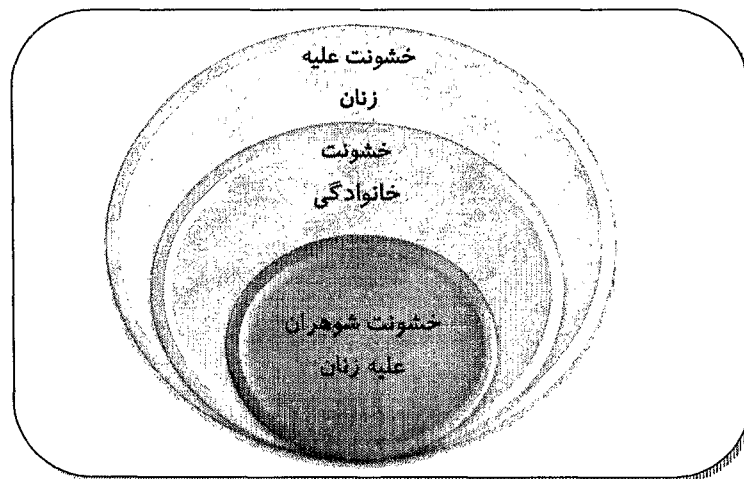

کلیات تحقیق

۱-۱- بیان مسئله

خشونت پدیده‌ای تاریخی و جهانی است که در همه جوامع و تمام ادوار وجود داشته است (اعزازی، ۱۳۸۳: ۴۷). کلمه فارسی "خشونت"، از لحاظ لغوی معادل کلمه "Violence" می‌باشد که از ریشه لاتین "vis" به معنای زور و نیرو مشتق شده است که ناظر بر مفهوم ایجاد محدودیت و نظارت فیزیکی بر فردی دیگر می‌باشد. خشونت مفهومی متغیر است و نسبت به زمان، مکان، شرایط و روابط تغییر می‌کند. خشونت هم به صورت خشونت قابل تحمل و هم به صورت خشونت محکوم در طول تاریخ بشریت به شکل‌های مختلف، با پیچیدگی روز افزون در شکل‌های مجزا و متفاوت وجود داشته و دارد (Casique & Furegato, 2006:951). خشونت‌هایی از قبیل جنگ، کشتار و غارت که معمولاً از سوی مردان بر مردان، زنان و کودکان دیگر اعمال می‌شود، همواره در کانون بررسی‌ها قرار داشته‌اند اما، خشونت مردان علیه زنان کمتر محلی از اعتنا داشته است. از یک دیدگاه تطبیقی، خشونت علیه زنان در تمام سرزمین‌های جغرافیایی و میان همه جوامع، از جوامع دوره شکارگری و گردآوری خوراک گرفته تا جوامع قرون وسطایی و ادامه آن تا جوامع پیشرفته صنعتی رخ داده است و می‌دهد (Counts, et al., 1992 : 280).

نمودار ۱-۱: تعریف حوزه خشونت شوهران علیه زنان

همانطور که در نمودار (۱-۱) نیز نمایان است، حوزه خشونت شوهران علیه زنان، زیرحوزه دو حوزه بزرگتر (حوزه خشونت خانوادگی و حوزه بسیار بزرگتر خشونت علیه زنان) می باشد. بنابراین برای رسیدن به تعریفی از خشونت شوهران علیه زنان باید ابتدا دو حوزه بزرگتر را به دقت تعریف کرد. پس از تلاش‌های فعالان حوزه زنان، سازمان ملل، در قطعنامه مربوط به حذف خشونت علیه زنان در سال ۱۹۹۳، خشونت علیه زنان را به این صورت تعریف کرده است: "هر گونه رفتار خشن وابسته به جنسیت، که موجب آسیب جسمی، جنسی یا روانی و یا رنج زنان، شود؛ چنین رفتاری می‌تواند با تهدید، اجبار یا سلب مطلق اختیار و آزادی صورت گرفته و در جمع یا خفا رخ دهد." (سازمان جهانی بهداشت، ۱۳۸۰: ۳۰). این قطعنامه در بند ۲ نیز حداقل‌هایی برای تعریف خشونت علیه زنان مشخص نموده است. تعبیر خشونت علیه زنان بایستی شامل موارد ذیل، اما نه محدود به این موارد، باشد:

الف) خشونت جسمی، جنسی و روانی که در خانواده اتفاق می‌افتد، از جمله کتک زدن، آزار جنسی دختر بچه‌ها در خانه، خشونت مربوط به جهیزیه، تجاوز توسط شوهر، ختنه زنان و دیگر رسوم عملی که به زنان آسیب می‌رساند، خشونت در رابطه بدون ازدواج و خشونت مربوط به استثمار زنان.

ب) خشونت جسمی، جنسی و روانی که در حوزه زندگی جمعی و اجتماع اتفاق می‌افتد، از جمله تجاوز، سوء استفاده جنسی، آزار جنسی و ارباب در محیط کار، در مراکز آموزشی و جاهای دیگر، قاچاق زنان و تن‌فروشی اجباری.

پ) خشونت جسمی، جنسی و روانی، در هر جایی، که توسط دولت انجام شود یا نادیده گرفته شود (همان: ۳۱).

اگر چه در میان محققان، خشونت شوهر علیه زن معمولاً در چهارچوب خشونت خانوادگی مورد بررسی قرار می‌گیرد، اما این موضوع تنها چند دهه است که در حوزه دید جامعه‌شناسان قرار

گرفته‌است. تا حدود سال‌های ۷۰ میلادی، جامعه‌شناسان خانواده، چه آنان که به صورتی خوش‌بینانه خانواده را مکانی صمیمانه و سرشار از عاطفه تلقی می‌کردند و چه آنان که خانواده را با نگاهی انتقادی مورد بررسی قرار می‌دادند، خشونت خانوادگی را بیشتر از آن که قاعده بدانند، امری استثنایی می‌پنداشتند. هرچند، هر دو گروه از جامعه‌شناسان به وجود خشونت در خانواده وقوف داشتند اما در درجه اول شدت آن را ناچیز می‌دانستند و در درجه دوم معتقد بودند که خشونت فقط در میان زوج‌های ناسازگار در آستانه جدایی یا خانواده‌های با مشکلات اقتصادی، دیده می‌شود (Denzin, 1984 : 111). به هر جهت، بررسی‌های متعدد این گمان را از بین برد و بررسی این گونه از خشونت خانوادگی، به حوزه مسائل اجتماعی راه یافت.

خشونت خانوادگی به تمام اشکال آزار درون خانواده، بدون توجه به جنس یا سن قربانی یا مجرم اشاره دارد. اگرچه زنان اغلب قربانی خشونت همسر یا والدین و یا اعضای دیگر خانواده می‌گردند، مفهوم "خشونت خانوادگی" بسیاری از اقسام خشونت را که در بیرون از خانواده اتفاق می‌افتد، در بر نمی‌گیرد. علاوه بر این، فمینیست‌ها فرضیه بی طرفی جنسی نهفته در این واژه را مسئله‌ای غامض دانسته‌اند؛ زیرا به اعتقاد آنان عبارت خشونت خانوادگی، این مسئله را که خشونت در خانواده اغلب توسط مردان، علیه زنان و کودکان اعمال می‌شود، آشکار نمی‌سازد (Elsberg & Heise, 2005: 11). واژه‌های همسرآزاری^۱، خشونت جنسی^۲، خشونت شرکای جنسی صمیمی^۳ و زن‌آزاری^۴ یا تجاوز به همسر^۵، نیز اغلب به طور متناوب به کار برده می‌شوند، اما، هر کدام از این واژه‌ها ضعف خاص خود را داراست. واژه‌های همسرآزاری و خشونت شریک نزدیک، مشخص می‌سازد که قربانی خشونت، اغلب زن می‌باشد و "همسرآزاری" و تجاوز به همسر،

۱-Spouse abuse

۲-Sexual violence

۳-Intimate partner violence

۴-Wife abuse

۵-Wife assault